разним врстама контрареволуционарних снага као што су четништво, легија, домобранство, зелени кадар, те бројним облицима буржоаско грађанских струјања и опредјељења, не говори клиширано са призвуком омаловажавања друге стране, већ у складу са њиховим стварним мјестом и улогом коју им је намијенио окупатор у својој перфидној политици према нашој земљи и њеним народима.

Укратко, књига има такав садржај који задире у разне сфере дјелатности Одреда и услове у којима се он развијао. Вриједност књиге је и у томе што она потврђује да народноослободилачка борба у посавско-требавском крају није никада престајала, већ је непрестано расла и јачала. Кадровски и материјални потенцијали Посавине и Требаве дошли су до пуног изражаја управо у вријеме када је добар дио источне Босне био већ борбом и окупаторским разарањима увелико истрошен.

Списак бораца који је дат на крају књиге представља својеврсно свједочанство о бројним младим људима који су пали на борбеном путу овог одреда.

др Здравко Антонић

Милорад Муратовић, ДЕСЕТ КОНГРЕСА ОМЛАДИНЕ БиХ, Сарајево, Центар друштвених активности РКССОБиХ и »Ослобођење«, 1982, стр. 390+2

У историји револуционарног радничког и комунистичког покрета значајно мјесто припада револуционарном омладинском покрету. Савремена историографија у БиХ изучавању овог покрета, неодвојивог од револуционарних процеса на југословенском и босанскохерцеговачком тлу, није посветила одговарајућу пажњу, што би се могло објаснити и као рефлексија укупног друштвеног односа према омладини.

Посљедњих година чине се озбиљни напори на увртавању ове проблематике у радне програме неких друштвених наука, па и историографије. У склопу тих промјена у изузетно скромној издавачкој продукцији из историје револуционарног омладинског покрета недавно је објављена публикација »Десет конгреса омладине БиХ«, аутора мр Милорада Муратовића, који је више пута до сада скретао пажњу научне и шире друштвене јавности својим радовима о омладини.

Какав и колики је значај (научни, друштвени, друштвено-политички или само културни) ове публикације најбоље говори податак да је то у укупној библиографији историје омладинског покрета Југославије друга, а у БиХ прва књига.

Монографија »Десет конгреса...« састоји се од исто толико поглавља, уз уобичајени додатак уводног и завршног разматрања. Аутор је хронолошком методом по вертикалној и хронолошко-те-

матском по хоризонталној равни сакупио и анализирао најважније документе десет конгреса омладине БиХ у широком временском распону 1945—1982. године. Поднаслови поглавља нису пука стилистика, нити, пак тежња за публицистичком експресивношћу. Иако складношћу и концизношћу одиста могу, у први мах, изазвати такав осјећај, они суштински представљају сукус сваког конгреса. Тако уз Први конгрес стоји — У слободи и за слободу; Други — Са фронта борбе на фронт рада и стварања; Трећи — Вријеме нових друштвених побједа; Четврти — Одлучујући искорак у развоју; Пети — Вријеме дубоких историјских бразди; итд. Истовремено у поднасловима се одсликавају карактеристичне црте друштвеног развоја, што говори да је оријентација конгресâ саображена рјешавању укупних друштвених проблема, па самим тим, и само тако, и омладинских.

Књига предочава основне конгресне документе: извјештаје, реферате, резолуције, закључке, статуте, акционе програме и широке изводе из дискусија. Представљање конгресних докумената прати одговарајући аналитичко-синтетички коментар аутора, а на крају сваког поглавља наводе се састави органа, односно руководстава у омладинској организацији у протекле четири деценије. Тежиште је, очито, на изворности и самопредстављању грађе, јер је критичко-вредносна анализа проведена тек до извјесног ступња. Велику тешкоћу за аутора представљало је сакупљање потребне грађе. Пошто су основу публикације чинила брошурирана издања конгресних докумената, изузев докумената Другог и Петог конгреса, аутор је морао да одступи од тог принципа и да цјеловиту реконструкцију изврши уобичајеним методама, при чему му је пресудан извор била штампа. Због тога је повећана историографска вриједност монографије, с обзиром на чињеницу да се конгресни материјали са Другог и Петог не налазе ни у једној архивској институцији у Југославији.[1])

Завршни акценти наслов је засебног поглавља које се најчешће назива поговором или закључком, одиста су акценти не само у формалном него и садржајном смислу. У историографској литератури о омладини за период социјалистичке изградње ово је први синтетички текст. Аутор је, вјероватно из методолошких разлога »сакрио« овај дио и »неадекватно« насловио. Изузетно је значајно што је аутор на двадесетак страница дао интердисциплинарни синтетички сиже периода од четири деценије, чиме је отворио питање неминовности мултидисциплинарног промишљања историографског текста о омладини. Према томе, овај дио представља научни помак у историографији о омладинском покрету. У овом згуснутом тексту, на примјер, само једном реченицом дата је карактеристика десет конгреса омладине Босне и Херцеговине а да нису издвојени из контекста друштвене реалности. »Први конгрес уопштава искуство

---

[1]) Босанскохерцеговачки архиви и архиви ССОЈ-а, ЦКСКЈ и Југославије у Београду не садрже документе Другог и Петог конгреса НОБиХ, изузев дијела реферата и дискусије.

једногодишњег дјеловања народноослободилачких савеза омладине и трогодишњег дјеловања Уједињеног савеза антифашистичке омладине БиХ; конгреси од Другог до Шестог баве се анализом искустава и утврђивањем задатака Народне омладине; Седми конгрес разрађује садржаје и форму дјеловања Савеза омладине, док се Осми, Девети и Десети конгреси баве разрадом улоге Савеза социјалистичке омладине у систему социјалистичког самоуправљања све интензивнијих процеса удруживања рада и средстава и јачања делегатског система« (стр. 390).

Композиција монографије је, изгледа, онемогућила шире презентирање грађе Првог конгреса УСАОБиХ-а (шести — десети мај 1945), чија специфичност и значај то заслужују. Занимљивост овог конгреса је, између осталог, и у томе што је одржан на периодизацијском размеђу другог свјетског рата и времена које се обично назива послијератним.

Карактер публикације претпоставља, између осталог и одговор шта су конгреси омладине представљали у систему омладинског организовања и развоја друштва у цјелини. У поглављу »Завршни акценти« аутор само отвара питање потребе теоријског промишљања конгреса, као чворишта у развоју организовања. То је нарочито потребно с обзиром на то да сабрана историјска искуства указују и на потребу даљег одржавања конгреса, односно перспективе будућих сазивања најширих омладинских договора. Монографија садржајем недвосмислено указује на изузетан значај конгреса омладине за развој организације младих и, што је битније, за развој друштвено-економских односа у цјелини. Примјера ради, дневни ред конгреса третира основна питања друштвено-економских односа, а у дискусији тежиште је на потреби рјешавања друштвених питања, па самим тим и омладинских.

Иако по времену трајања омладински конгреси представљају само један тренутак, по свом значају су гранични моменти у којима се кондензује и ослобађа, односно долази до изражаја четворогодишња друштвена и друштвено-политичка дјелатност. На конгресима се, како и статут организације налаже »као највишем форуму« подносе рачуни о раду »организација и органа« и у »демократској расправи« формулишу смјернице за наредни међуконгресни период, односно, за период од најчешће четири године. Конгреси омладине су и метод формалног (статутарног) и суштинског »великог спремања« у организацији. Конгреси омладине, иако огрнути у најсвечаније рухо са пуно сјаја, свјетлости и живих боја, нису панорама нити, пак, пуко омладинско инвентарисање »пређеног пута«. Ова књига то и наглашава. Конгреси омладине су у исто вријеме мјесто стапања и исходишта нових идеја, артикулације стремљења младих, али и позорности старијих. На широком плану, конгреси по правилу опредјељују политичку акцију у наредном периоду, разрјешују и постављају органе и радна тијела. И на крају, конгреси омладине, односно конгресни документи представљају прворазредну историјску грађу за изучавање историјског искуства (дијалектичко јединство прошлости са будућношћу) и за историографско

представљање развоја омладинске организације. Ова монографија научном сигурношћу и утемељеношћу то даје и с правом се може назвати свједоком времена у којима су конгреси одржавани.

Озбиљност, научна утемељеност и домети публикације постављају питање адекватне заступљености научног апарата, односно научне конзеквентности у примјени и експлицитарности методолошких принципа. Аутор је одступио од примјене дијела научно-техничке апаратуре, односно од кориштења напомена и упућивања на шире изворе или, пак, документацију. Мр Муратовић је, несумњиво, од тога свјесно одступио. Очито је да се руководио друштвеним циљем и задатком који је дао монографији, а они су: широка и свестрана намјена и »употреба« књиге. Текст одише научним оцјенама и језиком, али и прилагођеношћу ширем читатељству, с настојањем да се донекле попуни вишегодишња празнина и потреба за оваквом врстом публикације. Наука, односно историографија мање »губи« због тога, поготово ако се зна да ова монографија представља публикацију којих нема пуно овакве врсте. С друге стране, ова форма је прихватљива ширем кругу читалаца, па и као политички приручник за омладинске активисте, руководиоце и омладину уопште.

И површном анализом садржаја, а са библиографским предзнањем дате материје, видљиво је да се аутор у највећој мјери ослањао на публиковане брошуре конгреса, нормално, изузев Другог и Петог. Иако су ове публикације службене збирке конгресних докумената оне не презентирају цјеловитост датог конгреса. Тако, на примјер, у брошури с Првог конгреса УСАОБиХ-а нису уврштена три основна конгресна реферата: »Заједничком борбом створили смо нову домовину« који је поднио Мићо Ракић; »Омладина у изградњи своје државе« — подносилац Деса Коштан и »О новим задацима омладинског покрета«, који је поднио Стојан Бјелајац.

За предстојећи рад на изради историје револуционарног омладинског покрета у Југославији и Босни и Херцеговини ова публикација заузима важно мјесто на библиографској љествици. Значајно је и то што је својим садржајем указала на неопходност и могућност интердисциплинарног изучавања савремене историје, а исто тако на претходно синтетичко изучавање социјалних процеса, покрета, партија, личности, итд.

Лазо Ковачић